

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Christianizace Islandu

Christianization of Iceland

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. ThDr. Kamila Veverková, ThD.

Autor:

Tadeáš Pešek

Praha 2016

Poděkování:

Hned v první řadě bych rád poděkoval doc. ThDr. Kamile Veverkové, ThD., za její vedení při tvoření této bakalářské práce, za její podnětné nápady a nemalý čas, který mi věnovala. Dále bych rád poděkoval všem spolužákům za jejich pomoc při běhání po knihovnách a sháněním materiálů. Samozřejmě také děkuji rodině za věčnou podporu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Christianizace Islandu“ vypracoval samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. 4. 2016

Tadeáš Pešek

Anotace:

Tato bakalářská práce se zabývá počátky křesťanství na Islandu a jeho bojem s původním pohanským náboženstvím Skandinávie. Práce se dělí do dvou částí. V první části se zaměřuje na politickou a náboženskou situaci v celé Skandinávii před samotnou christianizací. Přiblíží kolonizaci Islandu, výpravy Vikingů a pohanskou mytologii. Druhá část se zabývá přijetím křesťanství na Islandu, spory církve se státní mocí a rozvojem církevní struktury.

Annotation:

This essay deals with the beginnings of Christianity in Iceland and his fight with the original pagan religion of Scandinavia. This document is divided into two parts. The first part focuses on the political and religious situation in the whole of Scandinavia before the actual Christianization. It looks closer into the colonization of Iceland, journeys of Vikings and pagan mythology. The second part deals with the adoption of Christianity in Iceland, Church conflicts with the State power and development the structure of the Church.

Klíčová slova:

Christianizace, Island, Skandinávie, Vikingové, pohanství, křesťanství, mytologie, raný středověk.

Keywords:

Christianization, Iceland, Scandinavia, Vikings, paganism, Christianity, mythology, early middle ages.

Obsah:

Úvod.....	- 7 -
1. Náboženská a politická situace ve Skandinávii v 9. - 11. století.....	- 9 -
1.1 Norsko	- 9 -
1.2 Dánsko	- 11 -
1.3 Švédsko	- 13 -
2. Osídlování Islandu.....	- 15 -
2.1 Země zadarmo	- 15 -
2.1.1 Vikinské výpravy	- 17 -
2.2 Kolonie v Grónsku	- 19 -
2.3 Objevení Ameriky	- 20 -
3. Původní náboženství - Nordická religiozita..	- 22 -
3.1 Pantheon bohů	- 22 -
3.1.1 Ódin (Woden, Wotan)	- 23 -
3.1.2 Frigg	- 24 -
3.1.3 Thór	- 25 -
3.1.4 Frey	- 25 -
3.1.5 Freyja	- 26 -
3.1.6 Loki	- 26 -
3.2 Náboženství v běžném životě	- 27 -
3.3 Písemnictví	- 30 -
4. Soudnictví na Islandu - Althing.....	- 32 -
4.1 Založení thingů	- 32 -
4.2 Althing	- 32 -
5. Christianizace Islandu.....	- 35 -
5.1 Počátky	- 35 -
5.2 Misijní pokusy	- 37 -
6. Ustanovení a rozvoj církevní struktury na Islandu-	39 -
6.1 Skálholt	- 39 -
6.2 Hólar	- 40 -

6.3 Provoz církve	- 41 -
6.4 Kláštery	- 42 -
7. Církev a konflikty.....	- 43 -
7.1 První konflikt - Torlákur Tórhallsson	- 43 -
7.2 Druhý konflikt - Gudmundur Arason	- 44 -
8. Island na přelomu 12. a 13. Století.....	- 46 -
Závěr.....	- 47 -
Seznam použité literatury.....	- 49 -
Summary:.....	- 52 -

Úvod

Hlavním smyslem této práce není jen, jak značí název přiblížit „počátky křesťanství na Islandu“. Nýbrž poukázat ranou kulturu této, v počínajícím středověku izolované země. Denní život prostého člověka v izolovaném světě nejen Islandu, ale i Skandinávie. Problematiku polyteismu a víry předků. Ale též jedním z hlavních motivů je poukázat na střet dvou naprosto odlišných světů. Světa křesťanství, plného řádu s vyústěním v Ježíše Krista. A naproti tomu je to svět Islandu, nedotčen křesťanstvím. Národ plný ság¹ a legend, držící se pevně, zuby nehty, života. Lpícím na přežití v nekonečné hře složitého systému bohů. Tato práce přibližuje každodenní i duchovní život dědiců starogermánské tradice. Ovšem oproti původním starogermánům, mnohem gramotněji vyspělou. To nám ukazuje i fakt, že v pozdějších dobách se islandský národ snažil všemožně zaznamenat svou historii od příchodu z Norska a různých koutů Skandinávie na pustý a opuštěný ostrov, až po pokusy o budování samostatnosti ve světě plně propojeném křesťanstvím. A to vše nám dokumentuje pomocí příběhů – ság. Prvotní počátky Islandanů o dějepisectví jsou vlastně reakcí na stále více se rozpínající křesťanství a pokus uchránit původní kulturu, náboženské zvyklosti a život pro budoucí generace. Až tedy příchod křesťanství na Island byl hlavním motorem pro sepisování ság a legend o pohanském světě. Do té doby toho nebylo třeba, vše se předávalo ústní tradicí. V této práci se tedy především zaměřuji na souboj mezi hrdým pohanstvím a novým „obřím kolosem“ křesťanstvím. Přičemž jedním z nejdůležitějších materiálů v této práci pro mě budou ságy. Ty nám dochovaly nejen život hrdinů a králů, ale i velmi podrobně popisují život prvních pěti biskupů² na Skálholti³ v letech 1056 –

¹ Sága je od slova *segja* – říkat, které označovalo jakékoliv vyprávění, jak psané tak i ústní. Jde o specificky islandský pojem.

² Ságy o *biskupech* nabývají někdy sice hagiografického rázu, v zásadě však jsou značně historičtější než rodové ságy.

1176. Pro nás jsou velmi důležité *Ságy o Islandānech* od Sturly Thórdarsona ⁴, takzvané rodové ságy a *Knihy o Islandānech* ⁵ ze 13. století. Těchto čtyřicet (nepočítáme-li takzvané *Íslendingathaettir* ⁶, zachované v *Ságách královských* ⁷) příběhů nám přibližuje období prvních osadníků, od záboru země, až po založení *Althingu* ⁸. Ovšem věrohodnost těchto příběhů není všemi odborníky textové a dějinné kritiky přijímána pozitivně. A stále ještě zůstává otázkou, zda do ság neproniklo mnoho jiných reálií. Především z doby ohrožení a zániku nezávislosti.⁹

³ Biskupství na jihu Islandu.

⁴ Sturla Thórdarson (1214-1284) - Islandský politik, historik a básník. Hlavním jeho dílem je *Sága o Islandānech* (*Íslendingasögur*), v níž kronikářským způsobem líčí především islandské dějiny své doby.

⁵ *Kniha o Islandānech* (*Íslendingabók*), autorem je Ari Torgilsson, řečený Moudrý.

⁶ *Thaettir* - doslova „prameny“ či „praménky“. V této souvislosti jde o samostatné příběhy vkládané do ság.

⁷ *Královské ságy* - ságy o norských králech. Historičtější než *rodové ságy* i než *ságy o biskupech*. Osou děje je v nich vláda příslušného krále.

⁸ *Thing*, *althingi* - bylo lokální shromaždiště lidu, mající soudní pravomoc. *Althing* byla obdoba *thingu* v celoislandském měřítku. Jakýsi sněm, který zasedal každoročně v červnu na místě, zvaném Thingvellir, od roku 930 do roku 1800. Viz. Kapitola 4. Politika na Islandu - *Althing*.

⁹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 20.

Helena Kadečková (nar. 1932) je docentkou severských literatur na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Vystudovala germanistiku a nordistiku na této fakultě a islandštinu na univerzitě v Reykjavíku. Zabývá se výzkumem a překládáním norské a islandské literatury. Zvláštní pozornost věnuje mytologii a skandinávskému středověku. Z nejstaršího severského písemnictví přeložila *Ságu o Ynglinzích*, *Eddu Snorriho Sturlusona* a *Příběh Amleta*, prince jutského z dánské kroniky *Saxa Grammatika*. Je nositelkou norského Řádu sv. Olava a islandského řádu získaného za rozvoj islandské kultury v zahraničí.

1. Náboženská a politická situace ve Skandinávii v 9. - 11. století

1.1 Norsko

Největší vliv na Island mělo Norsko. Nejen politicky, obchodně, ale i v otázce náboženství. Přece jen většina populace na Islandu byli původem Norové. První zmínky o zemi na severu, odkud na civilizovanou Evropu podnikají loupeživé nájezdy severanů, máme z konce 8. století. Do Norska se křesťanství dostávalo postupně přes Dánsko, ale i přes kolonie v křesťanských zemích. Popud k přijetí křesťanství, jak už to ve vyspělých zemích středověku bývá, vzešel od panovníků. Mnoho panovníků uchovávalo dobré vztahy s anglickými králi a také se tam nechávali křtít. Šíření křesťanství v Norsku pak používali spíše jako součást boje o moc. Díky ságám, básním skaldů a především díky *Heimskringla*¹⁰, víme o panovnících a životě v Norsku mnohé. V podstatě prvním křesťanským panovníkem v Norsku byl Hakon Dobrý (934-961)¹¹, syn sjednotitele Norska Haralda „Krásnovlasého“ Hálfðanarsona¹². Podle pověsti dostal Harald přízvisko „Krásnovlasý“ z toho důvodu, že složil slib. Slib, v kterém praví, že dokud nedobude celé Norsko, nebude si stříhat, ani česat vlasy. Tuto legendu ovšem současná historická věda zavrhl¹³. Hakon vyrůstal na dvoře anglického krále Aethelstana¹⁴. Tam se jako první norský král nechal také pokřtít a křesťanské zvyky a víru se pokusil později přenést i do své země, leč bez úspěchu. Pohanský lid se vzbouřil a vyhnal křesťanské kněze pryč. Král se poté vrátil

¹⁰ *Heimskringla* - autorem je Snorri Sturluson, sepsal ji kolem roku 1230. Stala se nejdůležitějším pramenem k nejstarším dějinám Norska.

¹¹ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 42-43.

¹² Harald „Krásnovlasý“ Hálfðanarson se jako první vikinský král pokusil o sjednocení Norska. Vítězství mu zajistila bitva u Hafsfjordu roku 872.

¹³ KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 26.

¹⁴ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 143.

pro klid v zemi zpět k pohanství. Potyčky se sousedními Dány byli velmi časté a při jedné takové, v bitvě u Stordu roku 960 král Harald padl¹⁵. Velkou osobností v rašení cesty křesťanství byl král Olaf Tryggvason¹⁶. O životě tohoto legendárního krále je napsáno nejvíce latinských a islandských legend. Podle názoru Adama Brémského byl Olaf první, kdo do Norska přinesl křesťanství. Jeho vláda se již velmi dotýkala i Islandu. Olaf se ujal názoru, že pohanství je třeba úplně vymýtit. Pronesl myšlenku, že je třeba, aby se všichni obrátili ke křesťanství. Nechal se pokřtít v Anglii a odtamtud si přivezl biskupy na šíření křesťanství. Za pomoci násilí a mučení přivedl křesťanství do Norska a na Island. Roku 1000 ho na moři přepadli všichni jeho odpůrci a v bitvě u Svolderu¹⁷ Olaf údajně skočil do moře a utopil se, aby se vyhnul potupné porážce a smrti. Po jeho skonu nastala opět doba náboženské svobody. V Norsku se tedy povětšinou střídalo křesťanství s pohanstvím podle zrovna vládnoucího panovníka. Až velkým a uznávaným křesťanským králem se stal Olaf Haraldsson řečený „Tlustý“ (1015-1028)¹⁸, který byl pokřtěn v koloniích v Anglii či Normandii. Později získal namísto přízviska „Tlustý“, přízvisko nové „Svatý“. V podstatě prosadil křesťanství do celého Norska. Povedlo se mu ustanovit v Norsku první zákony z moci krále¹⁹. Za jeho vlády se plně ujalo nové náboženství i na Islandu. Církev ho po jeho smrti ihned prohlásila za světce a kult svatého Olafa²⁰ se stal v utváření Norska jako státu velmi podobným postavě

¹⁵ KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 27.

¹⁶ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 105.

¹⁷ KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 28.

¹⁸ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 44-45.

¹⁹ KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 29.

Zákony prosadil kolem roku 1020 na sněmu v Mosteru ve Vestlandu. Jednalo se o tzv. křesťanský zákon o základních povinnostech křesťanů a o povinnostech sedláků stavět a udržovat kostely.

²⁰ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 153.

svatého Václava v Čechách. Takzvaný „věčný král“ se stal ikonou pro pozdější panovníky a jeho jménem byli pomazány i nejstarší zákony. Další norští králové již převzali po Olafu Haraldssonovi křesťanskou víru a považovali se za křesťanské panovníky s povinností rozšířit křesťanskou víru po celé Skandinávii. Kult svatého Olafa sice urychlil a usnadnil přechod prostých lidí ke křesťanství, ovšem pohanství se nepodařilo vymýtít docela. Spíše se povedla splynutí starého náboženství s novým. Na vrcholu byl vítězný Kristus, který porazil staré bohy, ale ti stále zůstávali v povědomí prostého lidu. Nejvýše převzali křesťanští světci funkce a úlohy starých božstev.

1.2 Dánsko

Název Dánsko či *Danmark* se nám poprvé objevuje až kolem roku 890²¹. Ovšem nejednalo se o název nějaké říše, spíše jen o kus území. Slovo *mark* totiž znamená hraniční oblast. Franský král Ludvík Pobožný²² byl znám svou horlivostí ke křesťanství a tak nebylo divu, že roku 831 dal založit arcibiskupství v Hamburku²³ pro slovanský a germánský sever. Z Hamburku začali proudit různé misie i do Skandinávie. Hlavně tedy do Dánska, které bylo v baltské oblasti nejbližší. Tyto misie moc úspěchů nesklidili. Dokonce roku 845²⁴ byl Hamburk Vikingy vypálen a arcibiskupství se stěhovalo do Brém. Až v 10. Století Jindřich I. Ptáčník²⁵ porazil Dány, kteří svými výpady ohrožovali sever Německa. A křesťanství se

²¹ BUSCK, S. - POULSEN, H. a kol. *Dějiny Dánska*. Praha: Lidové noviny, 2007, str. 15.

²² KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 23.

²³ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 87.

²⁴ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 62.

Adam Brémský neboli Adam Bremensis byl teolog, kronikář a rektor školy v Brémách. Spolupracovník arcibiskupa Adalberta v brémsko-hamburské arcidiecézi. Jeho dílo *Činy biskupů hamburského kostela* se skládá ze čtyř knih, při jejichž psaní vycházel ze studia pramenů, z autopsie či vyprávění. Čtvrtá kniha je ojedinělým geografickým a historickým dílem své doby, pojednávajícím o severní a střední Evropě.

²⁵ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 53-54.

mohlo započít rozšiřovat skrz Dánsko na sever. Dopomohl tomu i Harald Modrozub²⁶ či „Modrozubý“ (970-987) z Jellingu v Jutsku. Nechal totiž, na počest svých rodičů, vztyčit v Jellingu runový kámen s vyobrazením Krista vprostřed vikinského zvířecího ornamentu s nápisem: „a učinil z Dánů křesťany.“²⁷ Ovšem Haraldův život ukončila vzpoura jeho syna Svena Tveskaega (Vidlí vous), který pomocí náboženského, tedy pohanského převratu získal korunu pro sebe²⁸. Po několika porážkách od sousedních Slovanů se nakonec Sven přiklonil ke křesťanství. Byl to opět spíše politický krok výměnou za podporu vojsk z německé říše. Jeho syn Knut Veliký, vládce Dánska, části Norska a Anglie se již hrdě hlásil ke křesťanské víře, ovšem víra v Krista se zdála stále být pouze záležitostí aristokracie²⁹. Dánští vládci viděli, že proti německé a franské říši již vojensky nedostačovali. Proto po vzoru svých jižních sousedů potřebovali modernizovat svou říši. A nejschůdnější cesta vedla přes přijetí jejich monoteistické víry, tedy křesťanství. Museli najít cestu jak novou víru rozšířit mezi prostý lid. Za vlády krále Svena Estridsena (1047-1076) se počal nový vztah církve s královskou mocí. Rozdělna se moc nad obyvatelstvem na světskou a duchovní. Při podpoře z říšské církve se nakonec křesťanství v Dánsku uchytilo a zakládaly se první biskupství, podřízená arcibiskupství v Brémách. Krále Svena zmiňuje Adam Brémský, jako jednoho ze svých informátorů v knize *Činy biskupů hamburského kostela*³⁰. Díky němu, víme mnoho o přeživších pohanských zvycích na území Dánska v 11. století, ale i o panujících králích v Norsku, Švédsku a

²⁶ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 81-86.

²⁷ KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 23.

²⁸ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 15.

²⁹ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 92-93.

³⁰ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 170-171.

Slavanií³¹. Sven byl totiž veliký znalec genealogií královských rodin a historie. V roce 1103 se církev v Dánsku osamostatnila³² a založila arcibiskupství v Lundu, pod jehož pravomoc spadaly kostely ve Švédsku a na Islandu³³. Dánsko i nadále zůstalo hlavní silou pro šíření křesťanství po zbytku Skandinávie.

1.3 Švédsko

I když Švédsko z počátku nemělo takovou politickou moc jako jeho sousedi Dánsko a Norsko, tak se z původně několika na sobě nezávislých kmenů zformovalo v moc, s kterou se rozhodně muselo počítat. Podle středověkých představ bylo Švédsko vytvořeno spojením dvou kmenů, Sveů a Geatů³⁴. Ovšem veškeré větší znalosti, jež máme, jsou pouze mlhavé. Z archeologických nálezů můžeme potvrdit několik větších budov, roztroušených po okrajích Švédska, které nejspíše sloužili jako centra obchodu, kultu a právních setkávání. Důležitým obchodním střediskem a křesťanským centrem se stala Birka³⁵ u jezera Mälaren ve středním Švédsku. Ovšem jen do poloviny desátého století, poté se přesunulo královské město do Sigtuny a Birka zůstala opuštěna. Náboženským centrem v podstatě pro celou Skandinávii byla Uppsala³⁶. Hlavní královská moc se držela kultu a soustředila se v Uppsale, později s příchodem křesťanství se za nové hlavní královské město považovala Sigtuna. K velkému šíření křesťanství po

³¹ Slavanií byla nazývána u Adama Brémského veškerá oblast východně od Saska. Tedy oblast obývána převážně Slovy, jak přivedené ke křesťanství, tak i pohany.

³² BUSCK, S. - POULSEN, H. a kol. *Dějiny Dánska*. Praha: Lidové noviny, 2007, str. 28.

³³ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 103.

³⁴ Tamtéž, str. 179-180.

³⁵ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 33.

První misii do Birky vedl kolem roku 830 svatý Ansgar, arcibiskup Hamburský (později Hambursko-Brémský), nadřízený Adama Brémského. V Birce bylo založeno biskupství, ale po přestěhování královského dvora do Sigtuny, se přesunula i obchodní stezka a Birka zůstala po roce 900 zcela opuštěna.

³⁶ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 208.

oblasti Švédska došlo kolem roku 1000³⁷. Prvním křesťanským králem se stal Olaf Skötkonung³⁸. Pomocí sňatkové politiky uzavřel silná spojení se svými sousedy. Jednu dceru provdal za norského krále Olafa Haraldssona a druhou za krále Jaroslava z Novgorodu. Tím vytvořil alianci států proti rozmáhajícímu se vlivu Dánsko-anglického impéria Knuta Velikého³⁹. Jako svůj velký křesťanský krok chtěl v první polovině jedenáctého století zničit pohanský chrám v Uppsale, ale opoziční hnutí bylo silnější a nakonec musel uprchnout. Tato událost vyprovokovala ve Švédsku první velké odbojové hnutí za pohanské hodnoty. Do země pronikaly misie od jeho křesťanských sousedů, tedy z Norska, Dánska, z Rusi a od vzdálenějších sousedů z Anglie. Německá misie pronikla na Švédské území později (kromě Birky) a mnoho nepochodila, protože v zemi již bylo usídleno mnoho jiných misionářů. Nová víra se v zemi usídlila bez nějakého většího přispění ze strany panovnické moci. I když Švédští králové byli většinou pokřtěni, nejsou zmínky o jejich snažení rozšířit křesťanství po celé zemi.

³⁷ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 184.

³⁸ Tamtéž, str. 186.

³⁹ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 32.

2. Osídlování Islandu

2.1 Země zadarmo

První příchozí na Island z řad Seveřanů byli jen průzkumníci, či se na ostrov dostali jen nešťastnou náhodou a museli na něm chvíli setrvat. Jsou o nich například známky v *Knize o záboru země*.⁴⁰ Byli to tři výpravy. A všechny v podstatě nově objevenou zemi vychvalovaly. Jeden návštěvník dokonce prohlašoval že, tam z každého stébka trávy kape máslo.⁴¹ O ostrově Thule⁴² se zmiňuje i Pytheas Marseilleský⁴³. Říká, že na ostrově vzdáleném šest dní plavby na sever od Británie jsou za doby letního slunovratu nepřetržité dny a v dobách zimního slunovratu je to zase naopak. Neobydlený ostrov jménem Thule zmiňují i irští mniši kolem roku 825, kteří na ostrov odjížděli trénovat svá asketická cvičení⁴⁴. Jako o úplně prvním přistěhovalci či záborci na Islandu shodně mluví jak *Kniha o Islandānech*, tak i *Kniha o záboru země*. Je jím jistý nor Ingólfur Arnarson⁴⁵, který se na ostrov přesídlil poté, co musel svému jarlovi v Norsku odevzdat všechny své pozemky. Stal se tak vlastně nejslavnějším Islandānem. Jeho příjezd na Island je sporný. Buďto roku 874 (podle *Knihy o záboru země*), nebo roku 870 (podle Ariho⁴⁶) Ovšem nepřesnost v datu nemá na tuto událost nejmenší vliv. Po něm na Island začalo proudit obrovské množství nových osadníků. Ať již utečenců z Norska (většinou přišli ve staré vlasti o majetek a o půdu, kterou jim zabavil

⁴⁰ *Kniha o záboru země (Landnámabók)* – autor neznámý.

⁴¹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 28.

⁴² Dřívější označení Islandu.

⁴³ Pytheas Marseilleský (Massiliensis) byl řecký mořeplavec z 3. stol. př. n. l., který se plavil v severním Atlantiku. Jeho zprávy o cestě na Thule uvádí Plinius Starší v *Naturalis historia*, odkud je převzali další autoři.

⁴⁴ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 9.

⁴⁵ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 51.

⁴⁶ Ari Torgilsson řečený Moudrý (1067–1148) – Kněz a historik, první islandsky píšící historik. Autor *Knihy o Islandānech*, kterou položil základ ke kritickému staroislandskému dějepísectví v národním jazyce.

místní jarl, nebo to byli čistě nepohodlné osoby a museli urychleně odjet pryč⁴⁷), což byli povětšinou obyčejní farmáři a hospodáři. Tak i jarlové, kteří se stali nepohodlní svými názory, či nesouhlasili s politikou tehdejšího sjednotitele a krále Norska Haralda „Krásnovlasého“ Hálfðanarsona⁴⁸. Nové vlny osídlenců připlouvali na Island nejen tedy z Norska a sousedních zemí, ale byli tam i Skandinávci z porobených částí Skotska, Irska a Británie. Během šedesáti let se na Island vydalo údajně 25-40 tisíc (některé studie ukazují až 250 000) lidí⁴⁹. Hlavní složkou nově vzniknuvšího obyvatelstva Islandu převážně tvořili zemědělci a hospodáři, tedy *bóndi*⁵⁰. Lidé se na Island stěhovali převážně kvůli vidině „nové země zadarmo“. Přijížděli většinou ve skupinách po 20-30 osobách. Ovšem je nutno ještě připočíst, že mnozí si s sebou přivezli ještě spoustu materiálu a hospodářských či domácích zvířat. Ale také mnoho nových osídlitelů doufalo, že bude všeho v nové zemi dostatek. Proto prodali vše, co měli ve staré domovině a z peněz si zakoupili plavbu s nějakým bohatším záborníkem který vlastnil loď. Poté se spoléhali na naplavené dřevo a trosky. Rozčarování bylo veliké, protože vnitrozemí ostrova bylo neobyvatelné. Horské masivy a lávová údolí. Kdo se nezvládl sám zajistit, většinou se stal pracujícím pomocníkem u bohatších sousedů. Nejvíce území vlastnili logicky první záborci. Ovšem i ti kupodivu přenechávali půdu (většinou tu, co nezvládali využít) pozdějším přistěhovalcům. Neví se, jestli za ni novější nájemníci museli platit, či se uvázat k protislužbě. Do velikosti pozemku začal později mluvit i král Harald. Podle něj si *každý může zabrat jen tolik půdy, kolik jí se svou posádkou obejde za den s ohněm. Žena se musela spokojit s územím, které stačila obejít s dvouroční krávou za jeden*

⁴⁷ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 53.

⁴⁸ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 9.

⁴⁹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 29.

⁵⁰ Svobodní sedláci.

jarní den od východu do západu slunce. Zajištění si půdy ohněm byl sakrálně-právní úkon, který měl velmi staré kořeny a záborci ho užívali už před královým nařízením.⁵¹ I když byli někteří záborci skandinávského původu, ale narození v Británii, Skotsku či Irsku, měli nějaké povědomí o křesťanství a určitě křesťanské otroky. Na Islandu o tom nebylo zmínky a hlavním náboženstvím byli norské tradice, uctívání pantheonu severských božstev a kultura Vikingů. Hlavním jazykem byla dánština, respektive nebyla hlavní, ale v podstatě jí každý rozuměl⁵². Choval se dobytek, převážně ovce kvůli vlně a pěstoval se rybolov, velmi často se lovili velryby⁵³. Vikinské nájezdy do Evropy už byli jen občasné. Hlavní vývozní materiál byla vlna a později i síra. Domy byly stavěny dle norského vzoru s hlavní podlouhlou budovou s velkou místností sloužící jako kuchyně, místo pro setkávání s hosty a obytný pokoj. Stavělo se především z rašelinových cihel. Dřevo bylo moc vzácné a kamenů se užívalo jen výjimečně a to spíše pro základy⁵⁴.

2.1.1 Vikinské výpravy

Island byl pohanskou zemí, ovšem jistě byli Islandané i ve styku se světem nepohanským, tedy křesťanským. Buďto na křesťany narazili již na dobovačných výpravách do Evropy, převážně do Británie a Francie. Ale jistě také při obchodních cestách. Ony totiž dobovačné výpravy byli spjaté rovnou i s obchodní výpravou. Vikingové z oblasti Švédska směřovali své cesty směrem na východ. Tedy do Pobaltí, Finska a Ruska. V Pobaltí byla snaha vybudovat opěrné body a obchodní stanice. Jistý švédský král Erik (882) prohlašoval za část

⁵¹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 32.

Staroislandské ságy. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 52.

⁵² BUSCK, S. - POULSEN, H. a kol. *Dějiny Dánska*. Praha: Lidové noviny, 2007, str. 15.

⁵³ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 48.

⁵⁴ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 54-55.

svého království i Estonsko a Kuronsko⁵⁵. Skrze Rusko se po velkých řekách dokázali dostat až k Cařihradu či dokonce pře Kaspické moře do Bagdádu⁵⁶. Dánové a Norové směřovali ponejvíce k Británii a do Francie. Ovšem podél pobřeží západní Evropy a skrz Gibraltar dopluli i do Španělska a Itálie. Údajně jako první seveřan, se nechal pokřtít slavný Viking Rollo⁵⁷. Nejspíše Nor, který dlouhá léta okupoval severní břehy Franské říše⁵⁸ a usídlil se po obou březích řeky Seiny (v oblasti dnešní Normandie) a dostal ji roku 911 jako léno od Franského krále Karla III. „Jednoduchého“ Prostáčka⁵⁹. Aby již nepokračoval s nájezdy hlouběji do vnitrozemí. Zase naopak křesťanský svět jako první zmínku o setkání se seveřany, s Vikingy, datuje do roku 793. Kdy byl přepaden a vypleněn klášter na Lindisfarne⁶⁰, ostrově na severovýchodě Anglie. Zpočátku byli výpravy pouze nájezdy s vidinou lehkého zisku, protože kláštery neměly žádné ozbrojence, kteří by je hlídali. Nájezdy za bohatstvím se postupně měnili v pokusy o kolonizaci zabraných území. Například již zmíněný Rollo a jeho dar Normandie, dále se podnikaly výpravy do východního Pobaltí. V Rusku se zakládaly obchodní stanice. A z největší části se budovali kolonie v Anglii. Kdy se dokonce v 10. století útoky spojených sil Dánských a Norských nájezdníků vystupňovali až k placení *Danegeldu*⁶¹. Většinou tedy mělo následovat klidné období bez nájezdů a smír. Ovšem tento poplatek nebyl Anglii moc platný, protože seveřané v těchto útocích pokračovali i nadále. Přešlo to až ke snaze uzurpovat si anglický trůn, což se nakonec i povedlo. Roku 1013 se na trůn dosadil král Sven

⁵⁵ ŠVEC, L. – MACURA, V. – ŠTOL, P. *Dějiny pobaltských zemí*. Praha: Lidové noviny, 1996, str. 19.

⁵⁶ JUTIKKALA, E. – PIRINEN, K. *Dějiny Finska*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 20.

⁵⁷ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 25.

⁵⁸ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 67.

⁵⁹ KADEČKOVÁ, H. – HROCH, M. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 15.

⁶⁰ Tamtéž, str. 14.

⁶¹ Poplatek za ukončení bojů a drancování na území Anglie.

Vidlí vous⁶² a poté vládl jeho syn Knut Veliký. Jeho říše obsahovala Anglii, Dánsko, Norsko a část Švédska⁶³. Ovšem království nemělo pevné základy, Knut vládl především námořně. Angličané se opět zmocnili trůnu roku 1042 po smrti Hardeknuta, syna Knutova. Tyto vikinské výboje mají ale i za následek objevení Islandu a různých severních ostrovů. Jako jsou například Orkneje, Shetlandy, Hebridy a samozřejmě i Grónsko a v neposlední řadě Amerika. Dodnes není jisté, jak se Vikingové po oceánu pohybovali. Nejspíše vlastnili nějaký nerost, kterým bylo vidět i při zamračené obloze slunce, či dokázali kombinovat postavení slunce a hvězd⁶⁴. K velkým výpravám došlo v letech 1102 a 1108-1110. Ovšem to již nebyli výpravy vikinského rázu. Norský král Sigurd Jorsalfare⁶⁵ se nejprve roku 1102 účastnil křižácké výpravy za dobytím Jeruzaléma⁶⁶. A po třech letech bojů ho úspěšně dobyli. Mezi lety 1108-1110⁶⁷ po bojích s Araby ve španělských vodách u Gibraltaru se připojili ke křižáckému vojsku a pomohl osvobodit od pohanů Sidon.

2.2 Kolonie v Grónsku

Jako objevitele dalších ostrovů v ságách jmenují Gunnbjorna, syna Ulfa Vrány⁶⁸. Ostrovy, které objevil, nazval jako objevitel svým jménem, tedy Gunnbjornovi, byli to pravděpodobně ostrovy na východním pobřeží Grónska. Pro nás je ovšem mnohem důležitější postavou jistý Eirík Zrzavý⁶⁹. Ten kvůli několika vraždám byl odsouzen k vyhnanství nejprve z Norska a z toho samého důvodu byl později vyhoštěn i

⁶² KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 15.

⁶³ BUSCK, S. - POULSEN, H. a kol. *Dějiny Dánska*. Praha: Lidové noviny, 2007, str. 19.

⁶⁴ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 64.

⁶⁵ Přeloženo ze staroislandštiny - poutník do Jeruzaléma, nebo Křižák.

⁶⁶ KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 30-31.

⁶⁷ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 162-163.

⁶⁸ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 25

⁶⁹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 58.

z Islandu⁷⁰. On sám byl sice pohan, ovšem manželka a synové byli již křesťané. V *Sáze o lidech z Eyru* se píše, že Eirík odjel osídlit Grónsko čtrnáct zim před přijetím křesťanství na Islandu. Tedy by se dalo počítat, že první stálější kolonie v Grónsku vznikla kolem roku 986⁷¹. Ostrov nazval Groenland, tedy Zelená země⁷². Doufal, že toto jméno přivede houf přistěhovalců toužících po nové volné půdě. Spolu s příjezdem nových obyvatel byla založena dvě sídliště, východní a západní⁷³. V Grónsku začalo s novou kolonií postupně vzkvétat i křesťanství. Byl postaven první kostel v Eiríkově fjordu⁷⁴ a stará víra se pomalu vytrácela. Upustilo se od pohřbu žehem a začalo se pohřbívat do země, kterou posvětili kněží. Až pak dokonce roku 1126 bylo založeno biskupství v Gardaru a jmenování biskupa pro Grónsko se stalo tradicí až do roku 1500, i když styky s Grónskem již dávno vyprchali⁷⁵.

2.3 Objevení Ameriky

Adam Brémský zmiňuje z údajně spolehlivé zprávy Dánů, že za Islandem je v oceánu, kromě tehdejších představ o nekonečném ledu a temnotě, ještě jeden ostrov nazvaný Vinland⁷⁶. V ságách se píše o výpravě synů Eiríka Zrzavého, která si dala za úkol zmapovat tu podivnou zemi plnou lesů a neznámých plodin⁷⁷. Tuto zemi nazvali Markland⁷⁸ a Vínland⁷⁹.

⁷⁰ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 28.

⁷¹ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 79.

⁷² KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 59.

⁷³ HELLE, K. (ed.) *The Cambridge History of Scandinavia - Volume I. Prehistory to 1520*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, str. 211.

⁷⁴ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 34.

⁷⁵ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 60-61.

⁷⁶ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 220.

⁷⁷ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 36-41.

⁷⁸ Markland - lesnatá země (ze staro-islandštiny), nyní Labrador.

⁷⁹ Vínland - země vína (ze staro-islandštiny), nyní Newfoundland.

Jejich výprava navázala kontakt s místními Skraelingy⁸⁰. I když si jazykově nerozuměli, nic nebránilo tomu započít obchodovat. Seveřané směňovali barvené látky za kůže a korálky. Ovšem jednou se událo, že místní domorodci bez důvodu zaútočili na Vikingy a ty jich poté většinu zabili. Založení nové kolonie bylo po několika potyčkách nakonec odsouzeno k neúspěchu. Seveřané zjistili, že i když je zde dobrá zem, není v ní klidu k životu a odebrali se na cestu zpět domů. Máme dokonce i zmínku že do Vinlandu plul roku 1121 i první Grónský biskup Eiríkur Gnúpsson⁸¹.

⁸⁰ Skraeling – označení původních obyvatel, indiánů nebo Inuitů.

⁸¹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 63.

3. Původní náboženství – Nordická religiozita

3.1 Pantheon bohů

Téměř vše, co dnes známe o severském (vikinském) náboženství vyvozujeme ze ság a legend. Nejhlavnější pramen je nejspíše *Edda* od Snorriho Sturlusona⁸². Ovšem i ta byla sepsána až na přelomu dvanáctého a třináctého století. Tedy z doby, kdy na Islandu již byla plně přijat křesťanská víra a pohanství již téměř vymizelo. Ságy nám přibližují životy bohů zcela odlišné od tehdejšího křesťanského pojetí božství. Bohům byly přisuzovány lidské vlastnosti⁸³. Jak dobré tak i zlé. Pojmenováni byli Ásové.⁸⁴ Své bydliště mají v mytickém hradišti (uváděno také někdy jako samostatný svět) Ásgardu. Svět se podle náboženské tradice dělí do devíti okresů - světů⁸⁵. Skrze všechny světy prorůstá bájný strom Yggdrasil⁸⁶. Ovšem oproti Ásům se ještě vyskytovala druhá skupina bohů. Jmenovali se Vanové⁸⁷. Tyto dvě skupiny bohů mezi sebou válčili, ale nakonec vše skončí smírem. Není

⁸² Snorri Sturluson (1179-1241) - významný básník, historik a politik z mocného rodu Sturlungů. Je mimo-jiné autorem skaldské poetiky, tzv. Snorriho či mladší *Eddy*. Jeho velkým historickým dílem je *Heimskringla* (Kruh světa, jsou to počáteční slova), líčící kriticky dějiny Norska od mytické doby do r. 1177 (částí tohoto díla je i *Sága o svatém Olafovi*).

⁸³ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 342.

⁸⁴ Podle různých zdrojů Ásové přišli z Asie na území Skandinávie. Mezi zaostalejším obyvatelstvem působili zázračně a moudře. Tedy se z nich v podstatě stali božské osoby, došli zbožštění. Odtud se jim nejspíše zachoval název Ásové. Odvozování od Asie bylo produktem středověké islandské učenosti. I Snorri se přiklání ve svém díle *Sága o Ynglinzích*, že Ásové opravdu pocházejí z Asie (viz. *Edda a sága o Ynglinzích* str. 147).

⁸⁵ 1. Ásgard - svět bohů. 2. Midgard - svět lidí. 3. Álfheim - svět světých Álfů (ochranné bytosti podobné skřítkům či šotkům). 4. Niflheim - mlžný, ledový svět, který sehrál roli při stvoření ostatních světů. 5. Múspellsheim - ohnivý svět. Zde bohové stvořili z jisker nebeská tělesa. Obývaný ohnivými démony. 6. Jötunheim - svět obrů. 7. Helheim/Niflhel - říše smrti. - 8. Vanaheim - země bohů Vanů. 9. Útgard - neobydlené území kdesi za hranicemi Midgardu.

⁸⁶ STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglinzích*. Praha: Argo, 2003, str. 52. Yggdrasil je bájný jasan, který údajně sloužil jako hlavní posvátné místo bohů. V severogermánské tradici představuje strom života, jakousi osu světa.

⁸⁷ STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglinzích*. Praha: Argo, 2003, str. 104.

jisté, jestli to byli boje dvou soupeřících klanů božstev (domácí a staré - Vanové x nové a přistěhovalecké - Ásové) či pouze souboj ideologický jednotné náboženské kultury. Ásové byli bojovná božstva, uctívali je tedy především Vikingové. Vanové byli božstva plodnosti a zemědělství⁸⁸. Kult byl tedy rozšířen mezi obyčejným lidem, sedláky a zemědělci. Později byly rozdíly setřeny a Vanové splynuli s Ásy. V severské mytologii se můžeme ještě setkat s mnohými dalšími bytostmi. Jsou to například Norny⁸⁹, v přírodě žijící elfové, skřítkci a další bytosti, které jsou dnes součástí lidového folkloru. Zde si nastíníme ty nejznámější a největší z Ásů a Vanů.

3.1.1 Ódin (Woden, Wotan)

Jako nejstarší z Ásů je Ódin nejvýše postavený severský bůh⁹⁰. Ovšem, zůstává lehce s podivem, že ač byl na vrcholu pantheonu, nebyl nejvíce oslavován (větší slávě se těšili Tór-válečnictví s Freyem-plodnost/úroda). Proto si musíme klást otázku, zda byl opravdu nejvyšší bůh⁹¹. Nejspíše se popularita a kult měnili podle místa a obyvatelstva. Byl uctíván především jako božstvo moudrosti. Ale to jen u bohatších vrstev obyvatelstva⁹². Prostý lid se tedy raději obracel na jiné bohy pro praktičtější věci (bitva, dobrý úlovek, aby vyšel obchod, zalíbení se u dívky) než o moudrost. Jako o jednom z bohů v Germánii o něm napsal i

⁸⁸ KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 19-20.

⁸⁹ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 392.

Norny byli známy jako tvůrkyně osudu lidí. Byli jak dobré, tak i zlé. Člověk si je mohl i nějakým skutkem naklonit na svou stranu.

⁹⁰ STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglingzích*. Praha: Argo, 2003, str. 56.

⁹¹ Mytolog G. Dumézil, který posuzuje božstva podle sociálních funkcí kultu a řadí je podle nich do trojčlenné struktury (oblast 1 - vláda a duchovní um, 2 - válka a boj, 3 - plodnost a bohatství), se snažil rekonstruovat složitý vývoj ódinovského kultu a přisuzoval mu oblast prvou. Odtud plyne velké množství jeho funkcí od šamanství přes vojenství až po nejvyšší nebeské božstvo.

⁹² KADEČKOVÁ, H. - HROCH, M. - BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005, str. 20.

Tacitus⁹³ a srovnával ho s Merkurem (Řím). A stejně tak jako Merkurovi byl i Ódinovi zasvěcen jeden den v týdnu. Byla mu zasvěcena středa (což v podstatě názvem přejal i dnešní anglický jazyk Wednesday – Wotansday)⁹⁴. Ódin jezdí na osminohém koni Sleipnim, kterého porodil Loki v přestrojení za klisnu. Vlastní také dva havrany, Hugin a Munin, kteří každé ráno obletí svět a zjistí, co se událo. Novinky sdělují Ódinovi u snídaně. Obětoval oko pro dosažení veškeré moudrosti⁹⁵. Je postavou, která se nebojí tajemství a dobrodružství. Založil dynastii bohů a polobohů. Je ke všem ostatním bohům v určitém otcovském vztahu⁹⁶. Sídlí v hlavním paláci Ásgardu, ve Valhale. Tam mu přinášejí Valkýry padlé *einheri*⁹⁷, ti s ním mohou v posmrtném životě hodovat a připravovat se na poslední bitvu. Na konec světa zvaný Ragnarök⁹⁸. Což je v podstatě v severské mytologii zánik světa a bohů vůbec.

3.1.2 Frigg

Manželka Ódina a znalkyně osudu každého člověka. Její jméno se dá přeložit jako manželka či milenka⁹⁹. Stejně jako její manžel je i ona doložena u západních Germánů a je přirovnávána k Venuši (Řecko). Byla bohyní manželství a lásky.

⁹³ Tacitus Publius Cornelius (55-120) byl významný římský historik a politik. Je autorem řady významných knih, např. *De vita et moribus Iulii Agricolae* (O životě a mravech Julia Agrikoly) a *Germania*. Ovšem vrcholem jeho tvorby jsou *Historiae* a *Annales*, čítající zhruba 30 knih. V *Germanii*, v jakési etnograficko-geograficko-sociologické příručce své doby, se zaměřil na vylíčení území severní hranice Říma. Popisuje zde původ Germánů, jejich jednotlivé kmeny, společenské zřízení, zvyky a náboženství.

⁹⁴ VLČKOVÁ, J. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha: Libri s. r. o., 2006, str. 168.

⁹⁵ FOOTE, P. – WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 390-391.

⁹⁶ STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglingzích*. Praha: Argo, 2003, str. 56.

⁹⁷ Doslovný překlad je jednotlivý bojovník.

⁹⁸ STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglingzích*. Praha: Argo, 2003, str. 92-101.

⁹⁹ VLČKOVÁ, J. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha: Libri s. r. o., 2006, str. 74-75.

3.1.3 Thór

I přesto, že je prezentován jako syn Ódina, jeho kult byl rozšířenější a známější. Tacitus ho popisuje jako Herkula (Řecko). Silný a odvážný mladík, který bojuje s obry a netvory. Slouží jako ochránce bohů. Přezdívalo se mu „hromovládce“, což ukazuje podobnost se slovanským Perunem¹⁰⁰. Symbolem mu bylo kladivo (Mjöllni). Jeho jméno je dosud známo jak ve vlastních jménech osob, tak i v místních názvech¹⁰¹. Nejen toto nám ukazuje, že byl nejrozšířenější postavou severského pantheonu. Právě totiž znak a amulet kladiva či kladívka je nejčastějším archeologickým nálezem symbolu nejen z Islandu, ale i z celé Skandinávie¹⁰².

3.1.4 Frey

Nejvíce prokázaným kultem na Severu byl Frey. Zastával funkci ochránce a dárce úrody, přinášel deště a slunce¹⁰³. Lidé mu obětovali, když si přáli klidný rok a blahobyt. Spolu se svou sestrou Freyjou tvoří původní vegetační božstvo. Velmi časté vyobrazení Freye bylo se ztopořeným údem¹⁰⁴, jako znakem semenné síly pro dobrou úrodu. Na ten se poté věšeli věnce z hospodářských plodin a různé jiné obětiny. Třebaže patří do skupiny bohů Vanů, je vždy jmenován i jako jeden z Ásů a to jeden z nejdůležitějších, velekněz v Uppsale¹⁰⁵.

¹⁰⁰ VLČKOVÁ, J. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha: Libri s. r. o., 2006, str. 219.

¹⁰¹ FOOTE, P. – WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 389-390.

¹⁰² KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 53. Známý islandský nález představoval symbiózu kladiva a kříže, tedy předmět prodejný jak pohanovi, tak i křesťanovi.

¹⁰³ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 18.

¹⁰⁴ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 208.

¹⁰⁵ VLČKOVÁ, J. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha: Libri s. r. o., 2006, str. 70.

3.1.5 Freyja

Je asi nejznámější z ženských bohů. Jako Freyovi, tak i jí lidé obětovali s úmyslem plodnosti. Byla božstvem sexuální lásky a často tak byla zobrazována i se svým bratrem. S bratrem byli původně nejspíše párové božstvo plodnosti¹⁰⁶. Píše se o ní, že je nejvíce nakloněna vyslyšet prosby obětníků. Dělí se s Ódinem o padlé bojovníky, kteří mají jít do Valhaly. Je vlastně takovým ženským protějškem Ódina a představuje tajemnost a mystiku žen a dívek¹⁰⁷. Má v Ásgardu vlastní sídlo Fólkvang, kam Valkýry, její vyvolené válečnice, odnesou mrtvé muže. Podle jejího jména se v německém jazyce dámám dodnes říká Frau = Freyja¹⁰⁸.

3.1.6 Loki

Loki je nejrozporuplnější postava z nordických božstev. Způsobuje bohům mnoho problémů, ale zase díky jeho prohnanosti, spoustu problémů vyřeší. Hraje vlastně velkou roli ve všech důležitých událostech. Byl to bůh úskočnosti, hazardu a v podstatě jsou na něj vázány všechny negativní lidské vlastnosti¹⁰⁹. Byl uznáván pro svou velkou magickou moc a byl mistrem iluzí a převleků. Velmi hojně mu obětovali obchodníci. Měl několik dětí s různými ženami. Nejdůležitější jsou tři, které měl s obryní Angrbodou z Jötunheimu¹¹⁰. Byli to: vlk Fenri, had Jörmungand (jinak též Midgardsorm) a třetí byla Hel¹¹¹. Všichni tři přispějí ke konci světa a zániku bohů¹¹², takzvanému ragnaröku¹¹³.

¹⁰⁶ VLČKOVÁ, J. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha: Libri s. r. o., 2006, str. 74.

¹⁰⁷ FOOTE, P. – WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 389.

¹⁰⁸ STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglinzích*. Praha: Argo, 2003, str. 62.

¹⁰⁹ VLČKOVÁ, J. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha: Libri s. r. o., 2006, str. 142.

¹¹⁰ STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglinzích*. Praha: Argo, 2003, str. 65.

¹¹¹ Hel je jednak název říše mrtvých a jednak jméno vládkyně této říše.

¹¹² FOOTE, P. – WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 388.

¹¹³ VLČKOVÁ, J. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha: Libri s. r. o., 2006, str. 178-179.

3.2 Náboženství v běžném životě

O náboženských rituálech severských pohanů je známo velmi málo. Ve Skandinávii a též i na Islandu neexistovalo nic jako centralizované náboženství¹¹⁴. Spíše se jednalo o místní komunity, které si samy určovaly které božstvo, je pro ně nejvhodnější. Kromě bohů se v podstatě uctívala veškerá příroda kolem. Posvátná byla kdejaká jezírka, stromy, kopce a tůně. Z archeologických nálezů máme různé sošky, amulety a po celé Skandinávii a Islandu se nám dochovaly různé runové kameny a nápisy. Ale i místní jména odkazují k pohanské minulosti. Podrobnější popisy pohanských obřadů pochází z doby křesťanské. Velké svátky byly každý rok tři. Jeden se konal na podzim po sklizni, jeden uprostřed zimy a jeden na začátku léta. Vzdal se díky bohům za hojnost úrody, či přežití zimy, obětovala se domácí zvířata a jalo se hodovat stylem sdílených pokrmů a nápojů¹¹⁵. Velmi cenná je kniha *Dějiny hamburských arcibiskupů* od Adama Brémského. Hodnotný je zde popis pohanské svatyně Uppsala¹¹⁶ ve Švédsku. Údajně chrám obepínal zlatý řetěz, který zářil vstříc příchozím. Popisuje nám zde praktiky obětování třem nejvyšším bohům severských pohanů, Thórovi, Freyovi a Wotanovi. Jednou za devět let se zde slavil svátek všech švédských provincií a zúčastnit se museli všichni. Kdo se nemohl dostavit, poslal místo sebe dary, křesťané se museli pro neúčast vyplatit¹¹⁷. Obětovalo se bohům od každého tvora mužského pohlaví devět kusů. Tedy zde byli přirozeně i lidské oběti. Svátek se slavil po devět dní a každý den bylo ze všech druhů vybráno po jedné obětině. Pro osoby vybrané jako oběti to nebyl trest, ale čest, velké

¹¹⁴ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 19.

¹¹⁵ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 401.

Spolustolovníci se nazývali pojmem *suthnautar*, což bychom mohli přeložit jako „Sdílející vařené maso“.

¹¹⁶ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 208-211.

¹¹⁷ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 400.

uznání za jejich činy. Naproti tomu jsou postaveny nové argumenty archeologů a badatelů, kteří tvrdí že Adam si pohanské kultovní místo připodobnil ke křesťanským chrámům, že je to pouhá fikce. Opírají se o Tacita¹¹⁸ a tvrdí, že v této době ještě neexistovali pohanské kultovní budovy a profesionální kněží¹¹⁹. Stále však Adamovo tvrzení zůstává i nadále nevyvrácené a tudíž ho považujeme za platné. Největší náhled ze starých ság do prostého života obyvatel Islandu nám přináší část rodových ság nazvaná *Sága o lidech z Eyru*¹²⁰. Autory či zapisovatele této ságy velmi zajímaly zvyky a představy jeho pohanských předků. Z vyprávěných ság je známo, že lidé hojně věřili v duchy a různé bytosti, ztělesňující přírodní síly. Dokonce víra v nadpřirozeno byla silnější než víra v bohy. Dalo by se předpokládat, že lid praktikoval něco na způsob šamanské magie¹²¹. Například hned v úvodu ságy, se jistý Thórólf Mostrarskegg rozhodne odjet z Norska a hledat štěstí na Islandu kvůli roztržce s králem. Nechá strhnout Thórovu svatyni a odveze si ji i s hlínou na které stála s sebou. Když hledal místo kde se vylodit a zabrat zemi, rozhodl se hodit sloupy z Thórovi svatyně přes palubu do vody a řekl, že se usídlí tam, kde Thór přižene sloupy na břeh¹²². Jiný příběh nám zase ukazuje proces s ženou obviněnou z čarodějnictví. Nakonec je sice shledána nevinou, ale jako čarodějnice se ukáže být její sousedka. Ta zvládne pomocí čar šálit lidské oko tak, že její syn se stává neviditelný nepřátelům¹²³. Celkově hrála žena mnohem větší úlohu v náboženském kultu pohanů než u křesťanství. V ságách a u Snorriho je spousta zmínek o ženách, které dokáží věštit, či

¹¹⁸ Tacitova slova o Germánech - *Germania* 9: „nepovažují za správné omezovat bohy zdmi“.

¹¹⁹ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 68.

¹²⁰ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 49.

¹²¹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 50-52.

¹²² *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 51.

¹²³ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 74-76.

číst budoucnost, ale o mužích s tímto talentem se nikde nezmiňují. Lidová pověřčivost byla na vysoké úrovni. Dokonce se i věřilo, že nepokojní mrtví můžou někdy vstávat z hrobů a škodit svému okolí. Většinou se mrtví spalovali ohněm, ovšem jsou i nálezy hrobů. Do hrobu se k mrtvému vkládala nejen spousta předmětů z jeho života, ale dokonce se s ním pohřbíval někdy i dobytek. Adam Brémský tento způsob pohřbívání připodobňuje k Indům¹²⁴. Bez řádného pohřbu se umrlec může vrátit z říše mrtvých a být pro celý kraj velkou nesnází. O čemž nás zpravuje další příběh z rodových ság¹²⁵. Severané se smrti nebáli, byli na ni připraveni. Věřili, že lidský osud je již předem dán a nelze se tomu vyhnout¹²⁶. Obecně se věřilo, že muž, který padne bojem, či alespoň se zbraní v ruce se odebere k Ódinovi do Valhaly. Ale ten který zemře na stáří, utopením či na nemoc poputuje k Hel do říše mrtvých, kde jeho vyhlídky na nekonečnou hostinu ve Valhale skončí utrpením. Mrtvé pohřbívali do mohyl, jen ojediněle se konaly pohřby pálením. Bylo běžné, aby muž měl více žen, dokonce všechny děti s nimi zplozené se počítaly za legitimní. Muž mohl mít tolik žen, kolik jich mohl uživit. Tedy normální sedlák měl dvě až tři manželky. Boháč oproti tomu kolik chtěl. Ovšem pokud někdo měl styk s cizí manželkou či znásilnil pannu proti její vůli, byl stíhán zákonem. Nejčastějším rozsudkem byla smrt¹²⁷. Pohanství se vlastně upínalo k životu v přítomnosti. Severští bohové měli lidem požehnat hojností všeho už za života, oproti tomu právě křesťanství přišlo s myšlenkou Božího království¹²⁸. Hojnost všeho dostane správný křesťan až po tomto životě a dosáhne

¹²⁴ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 213.

¹²⁵ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 98-100.

¹²⁶ STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglinzích*. Praha: Argo, 2003, str. 56.

¹²⁷ BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009, str. 204.

¹²⁸ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 77.

toho askezí a dobrotou. Tato myšlenka byla Skandinávcům naprosto cizí a prozatím neuchopitelná.

3.3 Písemnictví

V křesťanské Evropě 10. století se mělo obecně vzato, že pohanské národy Skandinávie jsou v podstatě negramotné a že teprve přinesení latiny dalo základ pro nějaké písemnictví. Ovšem toto není pravdou, severské národy již měli svůj vlastní druh písma, a to runové písmo¹²⁹. Runa byla specifický znak, který byl vyryt do dřeva či kamene a sloužila k zaznamenání kratší zprávy či označení zboží. Dodnes se spousta předních badatelů z oblasti archeologie a medievalisté neshodli, zda runy sloužily jen ke kultické funkci nebo i v prostém životě. Delší souvislé texty se nepodařilo nikde najít, dochovaly se nám pouze pozdější opisy o tehdejší životě zvané ságy. Ze začátku se ságy předávali ústní narativní tradicí. Jak již dnes víme, tak většina toho co ságy obsahují, jsou z dnešního pohledu smyšlenky. Rozbor co je pravda v ságách, podává Steblin-Kamenskij ve své knize *Svět islandských ság*. Podle něj jsou tři druhy pravdy. Historická, umělecká a synkretická. Buď se ságy vykládají jako historická věda (ověřují se chronologie, provádí se srovnání s jinými prameny), nebo se vykládají jako pravda umělecká. Zkoumá se tedy jako umělecká literatura naší doby (pokládá se za výraz ideového a uměleckého záměru autora). Ani jedna z těchto dvou možností nemůže zasahovat jedna do druhé. Jenže tyto dvě možnosti „pravdy“ ve vědomí staroislandské společnosti neexistovaly. Synkretická pravda usiluje současně jak o přesnost, tak i o reprodukování skutečnosti v celé její živosti. Je to tedy spojení, které je pro dnešního člověka neslučitelné. Z tohoto důvodu nelze určit co v ságách pravda je a co není.¹³⁰ Ovšem pro tehdejšího člověka, který v dobách vyprávění a tradování ság žil, byly

¹²⁹ Tamtéž, str. 163-164.

¹³⁰ STEBLIN-KAMENSKIJ, M. I. *Svět islandských ság*. Praha: Vyšehrad, 1975, str. 21-27.

ságy vše, co znal. Žil podle nich a věřil v ně. Neměl důvod nevěřit, protože vším co bylo v ságách řečeno, žili jeho rodiče před ním. Proto literatura období nám velmi vzdálených je neoddělitelná od duchovního světa lidí, v jejichž prostředí vznikla, a nemůže být srozumitelná dnešnímu člověku, jestliže mu tento duchovní svět je vzdálen.¹³¹ Původně vyprávěli ságy, či jen příběhy vyňaté z nich skaldové¹³². Až později ve dvanáctém století se začali zapisovat a mnoho z nich ovlivnilo či poupravilo křesťanské smýšlení nových autorů a přepisovatelů starých děl. Zapisovatelé dějin svých předků byli již dávno křesťané a pohanství ve smyslu náboženském už vymřelo. Byly to tedy spíše představy, jež měli oni sami o svých předcích v době před christianizací¹³³.

¹³¹ Tamtéž, str. 14.

¹³² FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 319.

Skald je staroseverské označení pro básníka, jehož díla většinou čerpají náměty ze současnosti a často slouží k oslavě vládců. Skaldská poezie je formálně velmi složitá a vázaná řadou přísných pravidel. Nejznámějším islandským skaldem byl Egil Skallagrímsson. V rodových ságách se často vyskytují vložené skaldské básně, které jsou mnohdy starší než prozaický text a často jej inspirovaly.

¹³³ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 78.

4. Soudnictví na Islandu - Althing

4.1 Založení thingů

Z počátku se osadníci, kteří právě utekli před mocí krále na Island, nemuseli starat o zákony a vládla spíše určitá forma autokracie. Ovšem s novými a novými přistěhovalci již tato forma zákonů nestačila. Jako první přišel s tradicí *thingů* Thorstein syn Ingolfa, prvního osadníka. Ustanovil sněm, po vzoru norských shromáždění, kde se budou scházet svobodní Islandané a řešit mezi sebou právní nesrovnalosti¹³⁴. Ostatní lokální sněmy začali volně vznikat a navazovat podle Thorsteinova modelu. Kvůli velikému počtu nových obyvatel Islandu začal být problém s tím, že každý si přivezl trochu jiný zákon ze své domoviny a rodové právo bylo roztržštěné mezi celý Island. Proto začalo být důležité, dát Islandu jednotné právo. Proto byl mezi lety 920-930 založen hlavní Islandský sněm nazvaný *Althing*¹³⁵ a umístěn byl na pláň *Thingvöllr*¹³⁶. Zde pak probíhal sněm každý rok po dobu dvou týdnů v době kolem letního slunovratu¹³⁷. Po christianizaci Islandu byl na Sněmovní pláni postaven kostel, na jehož stavbu zaslali materiál norští králové Olaf Haraldsson a Harald Sigurdarson¹³⁸. Sněmu se poté mohli účastnit a mít hlasovací právo i místní biskupové.

4.2 Althing

Aby sněmy mohly fungovat, musela se země rozdělit na okresy a stanovit přesný počet náčelníků neboli mluvčích.

¹³⁴ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 56-57.

¹³⁵ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 20.

¹³⁶ *Thingvöllr* znamená v islandštině Sněmovní pláň.

¹³⁷ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 36.

¹³⁸ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 38.

Náčelníci dostali titul *godí*¹³⁹ a bylo jich pro celý Island 36 (později 39) a území bylo rozděleno na čtyři čtvrtě podle světových stran, které obsahovaly 12 okresů¹⁴⁰. Přičemž v každém okrese se mohl odehrávat menší lokální sněm. Kraj kde vládl *godí*, se nazýval *godord*¹⁴¹ a jeho součástí byli svobodní sedláci, které měl *godí* povinnost na sněmu hájit, jmenovat soudce a představovat zákonodárnou moc¹⁴². Samotný Althing, kde se měla setkávat moc zákonodárná a soudní, představoval shromáždění sněmovníků z celého Islandu. Zákonodárným sborem se stala *lögrétta*¹⁴³, která měla na starosti přijímání nových zákonů a novelizace starých. Hlavní zákonopravce¹⁴⁴, tedy takový předseda, byl zároveň hlavní osobností celého Althingu. Zahajoval a uzavíral sněm, plus měl znát nazpaměť všechny zákony a předpisy, které musel nahlas přednést před celým sněmem. Byl volen na 3 roky a jeho jméno bylo jako samotný zákon¹⁴⁵. Byl v podstatě nejmocnější osobou na Islandu své doby, i když jeho hlas na sněmu měl váhu jako jakýkoliv jiný. Jediným problémem sněmů bylo, že postrádal výkonnou moc. Tedy tu moc, která by se postarala o vykonání jeho usnesení. Vykonání takovéto moci musela většinou vzít do vlastních rukou vítězná strana pře na sněmu. Roku 1020 se zástupci všech zemských čtvrtí odjeli do Norska dohodnout s Olafem Haraldssonem smlouvu o právech norského krále v jejich domovině, zvanou jako Smlouva s králem Olafem Svatým¹⁴⁶. Usnesli se, že poddaní norského krále jsou na Islandu považováni za cizáky a platí pro ně stejné právo,

¹³⁹ Slovo *godí* je odvozeno od *god*, čemuž odpovídá překlad - bůh, - pohanský bůh. Dá se zde tedy soudit, že jejich původní prací bylo dohlížet na pohanské svatyně. Český ekvivalent ke slovu *godí* je kníže.

¹⁴⁰ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 377.

¹⁴¹ MCTURK, R. (ed.) *A Companion to Old Norse - Icelandic Literature and Culture*. United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd., 2005, str. 140.

¹⁴² KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 36-38.

¹⁴³ HELLE, K. (ed.) *The Cambridge History of Scandinavia - Volume I. Prehistory to 1520*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, str. 214-215.

¹⁴⁴ Nejznámějším zákonopravcem byl Snorri Sturluson.

¹⁴⁵ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 39.

¹⁴⁶ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 58.

jako pro rodilého Islandana. Naproti tomu, Islandan je v Norsku považován za rovného nejváženějším norským sedlákům a požívá nadstandardních práv. Ovšem při napadení Norska, musí hájit norského krále.

5. Christianizace Islandu

5.1 Počátky

V 10. století byl pro Islandany obchod jedním z mála příjmů, ovšem křesťanský svět se jednak pohanů bál a za druhé s nimi měl zakázán jakýkoliv styk, hlavně ten obchodní. A proto začalo být velmi běžné, že severští kupci a obchodníci se dávali *primsignovat*¹⁴⁷. Tento akt měl znamenat jakousi přípravu ke křtu. Bylo to čistě pragmatické řešení. Především kvůli obchodu, aby se s nimi mohli křesťané stýkat. Dochovalo se nám spousty archeologických nálezů různých podob křesťanských křížů s vikinskými motivy. Ale ani obyčejní obyvatelé Islandu nebyli křesťanstvím tolik zaskočení. Věrozvěsti z křesťanského světa vedli své misijní cesty napříč celým tehdy známým světem, tedy se museli zaručeně dostat i na Island. Ovšem nikdy ne s velkým úspěchem. Ale postupně se, především díky irské misii, která tolerovala na rozdíl od římsko-katolické původní kultury a obyčeje, povědomí o takzvaném „Bílém Kristu“¹⁴⁸ začalo rozšiřovat. *Kniha o záboru země* vypráví i o křesťanech z řad záborců¹⁴⁹. Uctívání směsi pohanství a křesťanství bylo zřejmě na denním pořádku. V ságách se objevuje mnoho svědectví, že lidé, kteří již vyměnili formálně pohanství za křesťanství, se obraceli ke své potřebě buď ke Kristu, nebo na jiného severského boha. Ovšem křesťanství se nemělo jak prohlubovat a předávat (chyběli kněží a kostely), tak bylo spíše jedno-generační a děti pokřesťanštěných rodičů se zase navraceli k pohanství.

¹⁴⁷ Požehnat křížem.

¹⁴⁸ STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglingách*. Praha: Argo, 2003, str. 140.

¹⁴⁹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 52-53.

Audur Hlubokomyslná, která přicestovala na Island z Irska přes Hebridy, byla prý křesťanka a uchýlovala se k modlitbám na Křížové pahorky (Krosshólar) nad svým stavením. Záborce Örlygur Hrappsson byl údajně vychován na Hebridách spolu s biskupem Patrekem (žádný svatý ani biskup Patrik v 9. - 10. století není z keltské historie znám), postavil zřejmě první islandský kostel v Kjalarnesu a zasvětil ho svatému Columcillovi. Jiný záborce, Helgi Hubený, se usadil na severu v Eyjafjordu a svůj dvorec nazval Kristův mys (Kristnes). Věřil v Krista, ale před mořeplavbou a jinými nebezpečnými výpravami vzýval Tóra.

Jak do celé Skandinávie pronikaly misie z německého území, tak i Island se tomu nemohl ubránit. Rozdíl oproti ostatním zemím byl ovšem v tom, že popud k misii nevzešel od krále či nějakého biskupa. O příchod křesťanství na Island a pokus o jeho rozšíření a uchycení se přičinil až syn sedláka Torvaldur Kodráns¹⁵⁰ zvaný „Zcestovalý“. V Sasku se seznámil s německým biskupem Friedrickem, nechal se pokřtít a roku 981 spolu odjeli na Island¹⁵¹. Povedlo se jim kromě pár křtů z okruhu Torvaldurovi rodiny i vysvětit jeden kostel na severu Islandu (dokonce i Ari Moudrý zmiňuje jako prvního cizího biskupa na Islandu Friedricka). Poté už to bylo v režii králů a to především z Norska. Olaf Tryggvason vyslal na Island misii vedenou Stefnirem Torgilssonem, který byl původem Islandan. Misii se moc nedařilo a tak se Torgilson jal bořit pohanské svatyně¹⁵². Nakonec byl vyhnán z Islandu. Na tento popud si Islandané schválili nový zákon říkající, že pokud křesťan uráží bohy, mohou ho obžalovat i příbuzní. Což bylo poprvé, kdy zákon je nadřazený rodině. Křesťanství se tedy stále nedařilo usídlit se na Islandu. Zlom však nastal, když křesťané začali být více a více podporováni od Norského krále Olafa, který měl mimo jiné rukojmí. Držel v zajetí 4 syny mocných předáků z Islandu. Bylo svoláno shromáždění na sněmovní pláni a každá strana přišla se svými mírovými podmínkami, ovšem zbytečně. Nic se nedohodlo. Nakonec byla celá věc svěřena do rukou godimu ze severu, Torgeirovi Torkelssonovi¹⁵³. Ten po celonočním rozjímání, ať sám pohan, ráno vyřkl památnou řeč: *Nenechme rozhodovat ty, kteří chtějí krajnosti, a přijměmež takový kompromis, aby obě strany získaly něco ze svých požadavků, a mějme všichni stejný zákon a stejné vyznání. Neboť by se dozajista ukázalo, že kdybychom*

¹⁵⁰ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 54.

¹⁵¹ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 35.

¹⁵² KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 55.

¹⁵³ FOOTE, P. – WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 60.

rozbili zákon, rozbili bychom i mír.¹⁵⁴ Na tomto shromáždění se rozhodlo, že všichni se stanou křesťany. Povoleno zůstalo odkládat děti (nemocná či nadpočetná novorozeňata) a jíst koňské maso (to platilo hlavně pro chudší vrstvy)¹⁵⁵. Tento příklad nám ukazuje velmi specifickou formu křesťanství oproti zbytku Evropy, kde jakýkoliv náznak zbytku pohanské či staré víry musela být ihned vykořeněna a odstraněna. Obětovat starým bohům zůstalo povoleno, ale pouze v tajnosti. Křesťanství bylo tedy veřejně schváleno jako nový směr, nové náboženství. Ale pohanství dále ve společnosti přežívalo. Nikdo pohany nepronásledoval a žádná tažení za křesťanskou víru se nekonala. Nebyl prostor pro úplný přechod ke křesťanství. Ze strany Islandanů tento zákon a celkové přijetí křesťanství byl spíše politický a ekonomický tah¹⁵⁶. V roce 1000 kdy se tak událo, byli již Norsko a Dánsko, Británie, Rusko i Francie plně křesťanské a Island by se ocitl v izolaci. Později kolem roku 1015 nechal na Island dopravit Olaf Haraldsson dřevo na stavbu kostela a s ním poslal i dva misijní biskupy, Němce a Anglosasa¹⁵⁷. K upevnění postoje křesťanství na Islandu však došlo až v roce 1083. To si první Islandští biskupové jeli do Norska pro vysvěcení.

5.2 Misijní pokusy

V Evropě zuřili v 11. století boje nejen o územní moc, ale i o moc nad křesťanskou církví mezi patriarchou v Cařihradě a papežem v Římě. Tyto boje se nevyhnuly ani Islandu. Velmi zřetelný vliv na kulturu měli Angličané. Islandané si podle jejich vzoru založili vlastní abecedu a převzali spousty nových křesťanských tvarů. Z němčiny též pronikaly novotvary do nově se tvořícího jazyka, například sloveso *lesa* – číst¹⁵⁸.

¹⁵⁴ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 56.

¹⁵⁵ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 42-43.

¹⁵⁶ *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015, str. 10.

¹⁵⁷ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 65.

¹⁵⁸ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 65.

Právě kvůli střídání duchovních z různých zemí, kteří povětšinou ani neuměli islandsky, bylo velmi těžké vyučit si domácí adepty na kněžství. Nejlepší cesta ke školení nové společenské třídy se naskytla v cizině a s tím byla spjata nejen cesta ke vzdělání, ale i k mocenskému postupu. Křesťanství mimo jiné přinášelo do života pohanů větší řád a kázeň, také se často nazývalo jako „Lex Christiana“¹⁵⁹. Byl to v podstatě soubor nového společenského chování.

¹⁵⁹ BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013, str. 74.

6. Ustanovení a rozvoj církevní struktury na Islandu

6.1 Skálholt

Za jako prvního domácího, či rodilého islandského biskupa je považován *goði* Ísleif Gissurarson¹⁶⁰. Po vystudování kněžské školy v Herfordu ve Vestfálsku získal kněžské svěcení a navrátil se na Island. Původně po církevní kariéře netoužil, ale nechal se nakonec přemluvit a zvolit biskupem. Pro vysvěcení si jel původně do Říma k papeži, ale ten jej odkázal do Brém. Do úřadu ho tedy uvedl roku 1056 Adalbert, arcibiskup Brémský¹⁶¹. Založil školu, kde vzdělával mladé, většinou syny z bohatších vrstev, na budoucí dráhu kněží. Ovšem jeho snažení o zavedení nových křesťanských hodnot bylo velmi těžké a pro místní obyvatele také nepochopitelné. V jeho době byla například nevěra brána za naprosto normální a dokonce tehdejší zákonodávce měl dvě manželky a to matku s dcerou. Po jeho smrti roku 1081 byl nejspíše automaticky zvolen jako nástupce jeho syn Gissur¹⁶². Vedlo se mu již lépe, než jeho předchůdci. Lidé přestávali chodit na veřejnosti se zbraní u pasu a ubylo vikinských nájezdů. Nechal ustanovit rodné sídlo svých otců Skálholt sídlem biskupů a hledal způsob, jak uživit a zabezpečit tvořící se církevní instituci¹⁶³. Jeho největším činem ale zůstává zavedení církevního desátku. Povedlo se mu ho prosadit na *althingu* roku 1097, a to bez větších problémů¹⁶⁴. Island přijal desátek jako první země z celé Skandinávie. Ale odběr a výměra desátku se opět lišily od Evropského stylu.

¹⁶⁰ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 61.

¹⁶¹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 66.

¹⁶² HELLE, K. (ed.) *The Cambridge History of Scandinavia - Volume I. Prehistory to 1520*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, str. 217.

¹⁶³ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 67.

¹⁶⁴ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 38.

Platilo se jedno procento z celkového movitého i nemovitého majetku a to formou naturálií. Odváděli jej všichni, kdo se účastnili sněmů a svobodní sedláci Na sněmu pod přísahou vyjmenovali svůj majetek a zaplatili příspěvky na církev. Další novotou bylo, že se desátek dělil na příspěvky čtvera rázu. Jeden pro biskupa, jeden na chudé, jeden na kostel, kvůli provozu a údržbě a jeden pro kněze¹⁶⁵. Zákon prošel především kvůli jiné islandské specialitě. A to kvůli tomu, že církevní majetek nepodléhá odvodům desátků a kostely měli postavené na svém území především bohatší sedláci, kteří se také nechávali také vysvětit na kněze. Tím získali celou polovinu desátku pro sebe. Kostely byly soukromé a donátoři se považovali za jejich vlastníky, což bylo stejné jako v raném středověku v Čechách a ve všech germánských zemích¹⁶⁶. Církev na Islandu byla tedy spjatá s mocí světskou a umožňovala velký vliv předáků a laiků na církevní záležitosti. Snažili se církev spíše přizpůsobit islandské společnosti a sladit zájmy církve a světské sféry. Bylo běžné, že kněz byl zároveň i *godí* a musel tedy hájit zájmy rodu.

6.2 Hólar

Většina z obyvatel severnější části ostrova, se po zavedení desátku, nesmířili s tím, že desátek putuje na jih na Skálholt. Navrch si museli faráři ze svých okresů dojíždět pro svěcení také na jih země. Tyto okolnosti a na doporučení biskupa Gissura bylo založeno druhé biskupství Hólar v Hjaltadal. Pro nového biskupa byl vybrán a vysvěcen roku 1106 v Lundu Jón Ögmundarson¹⁶⁷. Biskup, který měl jen tak mimochodem jako klasický Islandan dvě manželky, jedna byla učitelka a druhá jeptiška¹⁶⁸. Jón nechal založit k biskupství

¹⁶⁵ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 62.

¹⁶⁶KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 68.

¹⁶⁷KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 69.

¹⁶⁸SKÓRZEWSKA, J. A. *Constructing a Cult*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2011, str. 162.

školu, kde se vyučovalo čtení, psaní, latina, zpěv a rétorika¹⁶⁹. Roku 1112 pak prosadil benediktýnskou komunitu v Tingeýrar¹⁷⁰, kde se později zrodilo slavné islandské písemnictví.

6.3 Provoz církve

Po rozdělení země na dvě biskupství byl vnesen do chodu církve jistý řád. Biskupové měli právo světit kostely a určovat oblasti pro výběr desátku. Kvůli nedostatku dřeva na Islandu byly kostely stavěny za pomoci naskládaných drnů a vnitřní dřevěnou konstrukcí, někdy s kamennou podezdívkou. Jen hlavní kostely ve velkých krajích byly dřevěné celé po vzoru norských kostelů. Někdy se dřevo na velké dřevěné dómy při biskupstvích dováželo i z Norska. Kostely na svých pozemcích stavěli i laici a často se nechávali vzdělávat a poté i vysvětit na kněze¹⁷¹. Důvod byl prostý. Z pozemku na kterém kostel stál, i přilehlými darovanými pozemky či usedlostmi, se neodváděl desátek, naopak vlastníkově takového pozemku část desátku připadala. Pozemek údajně nikdo nevlastnil, ve správě ho měla církev, ale pravdou bylo, že původní majitel měl právo dědičné. Můžeme si udělat představu, co všechno takový majetek obsahoval. Například toto obsahoval inventář kostela v Stafholtu kolem roku 1140. *Místní sedlák-farář daroval kostelu všechny polnosti kolem dvorce, 20 krav, 100 ovcí dojných, 60 ostatních, 60 ročních jehňat, voly v hodnotě 10 jalovic, 5 koní, veškeré zařízení venku i uvnitř stavení, k tomu dalších pět vzdálených polností, pastviny a právo lovu*¹⁷². Zde je vidět, že vlastnictví církevních pozemků a potažmo i služba na nejvyšších pozicích církve na Islandu začala být velmi vyhledávaným zdrojem obživy. Velké rodiny s příbuznými

¹⁶⁹ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 38.

¹⁷⁰ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 70.

¹⁷¹ MCTURK, R. (ed.) *A Companion To Old Norse - Icelandic Literature And Culture*. United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd., 2005, str. 146.

¹⁷² KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 71.

v církevní službě se stávali velkou mocí. Mohli vykonávat jak právo světské, tak i mít velký hlas v dalším chodu stále více a více se rozmáhající církevní instituce. Tomu se snažil zamezit arcibiskup a až roku 1190 podle kanonického práva o oddělení moci světské a církevní, zakázal kněžské svěcení *godu*¹⁷³.

6.4 Kláštery

Tak jak se rozšiřovala křesťanská víra po Islandu, šla s ní ruku v ruce i touha po vzdělanosti a kulturním životě. Jako první se uchytila, jak je již zmiňováno výše, benediktýnská řehole. Později, kolem roku 1168 se na ostrově usídlil řád svatého Augustina¹⁷⁴. Dokonce jsou zaznamenány i mužský a ženský klášter v Grónsku¹⁷⁵. Nejvíce klášterů se počalo budovat během 12. a 13. století. V klášterech se začala vyučovat latina a dala za vznik prvním ságám. Nejvíce ceněná skandinávská literatura období 13. století pochází právě z islandských klášterů.

¹⁷³ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 71.

¹⁷⁴ HELLE, K. (ed.) *The Cambridge History of Scandinavia - Volume I. Prehistory to 1520*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, str. 440.

¹⁷⁵ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 74.

7. Církev a konflikty

7.1 První konflikt - Torlákur Tórhallsson

Islandská církev v průběhu 12. století trpěla mnoha nešvary. Z jedné strany to bylo dáno vzdáleností a izolovaností od okolního křesťanského světa. Na straně druhé, jistě moc nepomáhala světská politika předáků vprostřed církve a nekřesťanské mravy duchovních. Kněží byli ženatí a nejvlivnější předáci žili veřejně v konkubinátu s mnoha nemanželskými dětmi. Ukáznění a zahrnutí Islandu a Grónska do kolektivu křesťanských zemí Skandinávie pomohlo až založení arcibiskupství v norském Nidarosu roku 1153 a prosazení nezávislosti norské církve na panovníkovi¹⁷⁶. Roku 1174 byl na *althingu* zvolen novým biskupem na Skálholti Torlákur Tórhallsson. Po studiích v Paříži a pobytu v augustiniánském klášteře svatého Viktora¹⁷⁷ se vrátil jako horlivý zastánce reformace islandské církve¹⁷⁸. Torlákur se rozhodl bojovat za zlepšení mravů Islandanů. Nejvíce mu byl trnem v oku Jón Loftsson z Oddi¹⁷⁹. Ten měl děti s více ženami a vydržoval si několik konkubín. Jednou z nich totiž byla i sestra biskupa Torláka¹⁸⁰. Nepomáhalo vyhrožování a ani uvalení klateb na Jóna, ten odvětil biskupovi, že jedině Bůh ho může od svých milovaných žen odvrátit a pohrozil biskupovi zabitím. Nakonec učinil ústupek a konkubíny přestěhoval z domu. Podle pověstí Torlákur sám žil v čistém životě a ukládal si velmi těžké půsty. Zemřel roku 1193 a krátce poté byl jmenován svým

¹⁷⁶ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 93.

¹⁷⁷ SKÓRZEWSKA, J. A. *Constructing a Cult*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2011, str. 62.

¹⁷⁸ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 94.

¹⁷⁹ HELLE, K. (ed.) *The Cambridge History of Scandinavia - Volume I. Prehistory to 1520*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, str. 220.

¹⁸⁰ FOOTE, P. - WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990, str. 63.

nástupcem, synem jeho sestry a Jóna Loftssona na *althingu* svatým¹⁸¹.

7.2 Druhý konflikt – Gudmundur Arason

Koncem 12. století na Islandu začínali vzkvétat rodové pře. Nejmocnější rody se hádaly o území a snažili se vměstnat co nejvíce svých příbuzných do důležitých církevních postů. Dokonce se roku 1201 po smrti Hólarského biskupa odklonili od svého zvyku volit biskupa nového na *althingu*. Nakonec se shromáždění laiků a duchovních shodlo na knězi Gudmundovi Arasonovi¹⁸². Do úřadu byl uveden roku 1203 v Nidarosu a ihned po návratu na Island narazil na problémy. Snažil se prosadit v jeho době již běžnou myšlenku, že právo se dělí na světské s duchovní. Ovšem na Islandu byla situace poněkud jiná, duchovní podléhali světským zákonům a vše se řešilo na sněmu pod dohledem *godího*. Události došly až tak daleko, že Gudmundur začal shromažďovat v Hólaru malou soukromou armádu z duchovních a tuláků¹⁸³. Situace eskalovala, když biskup začal v kostelech exkomunikovaných zabavovat majetek a byl obviněn dle světského práva z krádeže. K biskupství si pro něj došlo mnoho mužů vyslaných Kolbeinnem Tumasonem, jeho úhlavním nepřítelem a majitelem většiny exkomunikovaných pozemků¹⁸⁴. Ovšem u potyčky s „biskupskými“ byl Kolbeinn zabit¹⁸⁵ a zbytek uprchl do Hvammu pod ochranu rodu Sturlungů. Roku 1209 se spojila většina *godů* a Gudmundura z Hólaru vyhnali a nechali biskupství neobsazené¹⁸⁶. Ten odešel do exilu. V Norsku ho pověřili, ať se vrátí zpět a ujme se svého biskupství, ale již nikdy v Hólaru dlouho nesetřval. Biskupství bylo stále více a více terčem útoků velmožů a

¹⁸¹ Svátek svatého Torláka je slaven 23. prosince a do kalendáře jej vložili i Norové. Až roku 1985 blahořečil papež Torláka jako patrona Islandu. Jsou mu zasvěceny kostely i v Anglii a Německu.

¹⁸² KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 106.

¹⁸³ SKÓRZEWSKA, J. A. *Constructing a Cult*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2011, str. 170-171.

¹⁸⁴ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 42.

¹⁸⁵ Tamtéž, str. 115.

¹⁸⁶ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 107.

althing se nechystal rozdělit právo na církevní a světské. Biskupův odboj proti podléhání farářů majitelům kostelů byl tedy nakonec marný. Gudmundur nakonec slepý a hluchý dožil v domácím vězení a rozdal veškerý svůj majetek potřebným¹⁸⁷. Zemřel roku 1237 a arcibiskup dosadil na Hólar i Skálholt norské biskupy¹⁸⁸. Souboje velmožů o území a moc se nakonec vystupňovali tak, že rozbili poslední kousky zemského práva a Island se pomalu dostával do hledáčku Norského krále. Započalo se období bojů velkých rodů, takzvaný „Věk Sturlungů“ a pomalu se blížil konec samostatnosti Islandu.

¹⁸⁷ KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 43.

¹⁸⁸ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 109.

8. Island na přelomu 12. a 13. století

Koncem 12. století se začala tříštit politika původního smyslu *godordů*. Stále více *godordů* se spojovalo pod vládu nejmocnějšího *godího* v oblasti a ten tím pádem získával mnoho budoucích hlasů pro spory na *althingu*. Také sloučení světské a církevní moci nahrávalo této honbě po moci. Ve 13. století se titul *godí* již vyskytuje jen v zákonech a členové rodů jsou nazýváni titulem *höfdingi*, čemuž vlastně odpovídá evropský titul velmož¹⁸⁹. V těchto letech dolehla na Island velká krize rodových bojů. O celkovou moc se začali hádat největší rody na ostrově. Mezi lety 1220-1262 probíhala v podstatě válka o územní moc mezi klanem Sturlungů, podporovaným norským králem, proti ostatním náčelníkům¹⁹⁰. Boje mezi velmoži a vměšování se norského krále do místních potyček uspíšilo konec samostatnosti Islandu. Norský král Hakon Hakonarson si po smrti Gudmunda Arasona podřídil islandskou církev a na důležitá místa dosazoval už jen norské občany a své přívržence¹⁹¹. Klan Sturlungů se po vleklých bojích o moc nakonec stal vazalem norského krále a zvítězil. Ovšem toto vazalství nevedlo k jiné události, než ke ztrátě samostatnosti a pádu pod norskou korunu. A tak roku 1262 Norsko bez bojů zabírá Island a přidává se i Grónsko¹⁹².

¹⁸⁹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 98.

¹⁹⁰ MCTURK, R. (ed.) *A Companion to Old Norse - Icelandic Literature and Culture*. United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd., 2005, str. 149.

¹⁹¹ KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 111.

¹⁹² KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, str. 82-83.

Závěr

Křesťanství je dnes největším náboženstvím na světě. Ale nebylo tomu tak vždy. Tato práce poukazuje na rozšiřování se křesťanství na Island a do zemí Skandinávie. Ovšem ne jen z pohledu náboženského, ale také politického a ekonomického. Island je zemí specifickou. Jeho vzdálenost a izolovanost od pevninské Evropy mu pomohla uchovat si určitý odstup od náboženského dění v Evropě. Celonárodní přijetí křesťanství bylo vlastně věcí přežití. Protože bez křesťanství nebylo možno obchodovat se zbytkem Evropy, která již křesťanská byla. Po dlouhou dobu se na Islandu dařilo uchovávat spojení církve a státu. Spojení bylo tak silné, že i biskupové byli zároveň církevní činitelé i hlavy velkých a mocných rodin, které soupeřili o moc po celém Islandu. Tento nešvar se povedlo vykořenit až dlouho po ztrátě samostatnosti a nejspíše jen díky tomu, že biskupství v Nidarosu si na norském králi vymohlo samostatné spravování církve a Island byl tu chvíli v područí Norska. Ale tento nešvar se likvidoval těžko, až to poslední a konečné odtrhnutí církve se od státu se odehrálo v době reformace s příchodem luteránské církve. I právě díky svérázu místních obyvatel, nechuti měnit svůj život podle nových zásad a opustit víru svých otců se pohanství povedlo s křesťanstvím splynout a specifickým způsobem se uvnitř křesťanství zachovat. Bylo běžné, aby se člověk modlil k Ježíši Kristu, ale když vyjel na moře za rybami, zvolil nějakého jiného severského boha. Křesťanství bylo tedy jen formálně zvoleno, nebyla to žádná hromadná konverze lidu z duchovních důvodů, ale pouze odhlasovaný politický a obchodní tah islandských velmožů. Ono tedy v prvopočátcích na Islandu vypadalo křesťanství velmi odlišně od toho, které bylo běžné ve středověké Evropě. Ano, křesťanství bylo vyhlášeno jako hlavní a pravá církev, ovšem pohanství nebylo zakázáno. Pohanský kult se mohl praktikovat dále, jen ne veřejně. Byla to záležitost dohody. Jistě hrála

i velkou roli vzdálenost od Říma, tolerance ke starým zvyklostem otců a ne-atraktivita ostrova. Ostrov bez lesů, plný sopek a bez drahých nerostných surovin spíše viděli misionáři jako místo pro asketické a meditační dobrodružství. Vlastně až do reformace se nepodařilo vymítit pohanské zvyky z islandského pojetí křesťanství. Reformace v tomto ohledu vedla neúprosnou válku proti pohanství. Ale v podstatě se dá říci, že pohanství a křesťanství na Islandu žije dodnes velmi spojeným a osobitým životem.

Seznam použité literatury

Prameny:

1. BRÉMSKÝ, A. *Činy biskupů hamburského kostela*. Přeložila L. Hrabová. Praha: Argo, 2009. 281 s. Edice: Memoria medii aevi/svazek 6. ISBN 978-80-257-0167-6
2. *Edda bohatýrské písně*. Přeložil E. Walter. Praha: ELK, a. s. 1942. 194 s. ISBN - Nemá
3. *Lživé ságy starého severu*. Přeložili J. Starý, L. Korecká, O. Himmer, M. Novotná, M. Podolská, K. Ratajová, D. Šimeček, P. Vondříčka. Praha: Herrmann & synové, 2015. 352 s. ISBN 978-80-87054-41-3
4. *Sága o Völsunzích a jiné ságy o severském dávnověku*. Přeložili H. Kadečková, V. Dudková. Praha: Argo, 2011. 221 s. ISBN 978-80-257-0400-4
5. *Staroislandské ságy*. Přeložil L. Heger. Praha: Garamond, 2015. 640 s. ISBN 978-80-7407-284-0
6. STURLUSSON, S. *Edda a sága o Ynglinzích*. Přeložila H. Kadečková. Praha: Argo, 2003. 222 s. ISBN 80-7203-458-8

Odborná literatura:

1. BERENDOVÁ, N. (ed.) *Christianizace a utváření křesťanské monarchie - Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10. - 12. Století*. Přeložil M. Rydvan. Praha: Argo, 2013. 452 s. Edice: Dějiny Evropy. ISBN 978-80-257-0835-4
2. BUSCK, S., POULSEN, H. a kol. *Dějiny Dánska*. Praha: Lidové noviny, 2007. 426 s. Edice: Dějiny států. ISBN 978-80-7106-908-9
3. FOOTE, P., WILSON, D. M. *The Viking Achievement*. New York: St. Martin's Press, 1990. 481 s. ISBN 0-312-03510-1

4. HELLE, K. (ed.) *The Cambridge History of Scandinavia - Volume I. Prehistory to 1520*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008. 864 s. ISBN 0-521-47299-7
5. JUTIKKALA, E., PIRINEN, K. *Dějiny Finska*. Praha: Lidové noviny, 2001. 407 s. Edice: Dějiny států. ISBN 80-7106-406-8
6. KADEČKOVÁ, H. *Dějiny Islandu*. Praha: Lidové noviny, 2001. 308 s. Edice: Dějiny států. ISBN 80-7106-408-4
7. KADEČKOVÁ, H., HROCH, M., BAKKE, E. *Dějiny Norska*. Praha: Lidové noviny, 2005. 340 s. Edice: Dějiny států. ISBN 80-7106-407-6
8. KARLSSON, G. *The History of Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000. 433 s. ISBN 0-8166-3588-9
9. MCTURK, R. (ed.) *A Companion To Old Norse - Icelandic Literature and Culture*. United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd., 2005. 582 s. ISBN 0-631-23502-7
10. SKÓRZEWSKA, J. A. *Constructing a Cult*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2011. 311 s. ISBN 978-90-04-19496-0
11. STEBLIN-KAMENSKIJ, M. I. *Svět islandských ság*. Přeložil J. Munzar. Praha: Vyšehrad, 1975. 155 s. ISBN 33-445-75
12. ŠVEC, L., MACURA, V., ŠTOL, P. *Dějiny pobaltských zemí*. Praha: Lidové noviny, 1996. 423 s. Edice: Dějiny států. ISBN 80-7106-154-9
13. VLČKOVÁ, J. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha: Libri, s. r. o., 2006. 255 s. ISBN 80-7277-177-9

Slovníky:

1. KIRKEBY, W. A. *Norsk - Engelsk Ordbok*. Oslo: Norbok a.s., 1983. 515 s. ISBN 82-573-0006-3

2. KUPČA, V. *Islandsko - český slovník*. Praha: Litera Proxima, 2012. 537 s. ISBN 978-80-254-3008-8

Summary:

This essay summarizes knowledge about the Church and religious history of Scandinavia and Iceland. Furthermore, based on the historical sources and the sagas. Firstly characterizes the political and religious situation in Scandinavia between 9th and 11th centuries, the colonization of Iceland and surrounding lands like Greenland and America. After that the essay shows to us the nearby look about the nationwide adoption of Christianity in Iceland. Shows to us a historical overview about Christianization of northern European countries and in the next part follows the development, conflicts and efforts to stabilize the Christian Church in Iceland. This work follows the Icelandic Christian Church to the times of the beginnings national conflicts and the time of the end of independence.